

ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ

ΕΤΟΣ 32^ο
ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 239

ΜΗΝΙΑΙΟ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ
ΤΗΣ ΕΥΞΕΙΝΟΥ ΛΕΣΧΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2020
ΚΑΛΑΝΤΑΡΤΣ 2020

ΚΑΛΑΝΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΞΕΙΝΟ ΛΕΣΧΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Η Εύξεινος Λέσχη Βέροιας, την παραμονή των Χριστουγέννων έψαλε τα Χριστουγεννιάτικα ποντιακά κάλαντα στις τοπικές πολιτικές, σταρτιωτικές και θρησκευτικές αρχές αλλά και στην αγορά της πόλης της Βέροιας. Μικροί και μεγάλοι, μέλη του Συλλόγου, ντυμένοι με παραδοσιακές ποντιακές φορεσιές ξεχύθηκαν στους κεντρικούς δρόμους και έψαλαν τα κάλαντα, δίδοντας έναν όμορφο και ιδιαίτερο χρώμα στη γιορτινή ημέρα, διατηρώντας και συνεχίζοντας την πολιτιστική μας παράδοση.

**ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΛΛΑ ΚΑΙ ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΑ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ**

ΠΡΟΣ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ Ε.Λ.Β. ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΕ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

Καλούνται τα μέλη της Ευξείνου Λέσχης Βέροιας, σύμφωνα με το άρθρο 10 του Καταστατικού, σε Τακτική Απολογιστική Γενική Συνέλευση που θα γίνει στο Πνευματικό Κέντρο της Λέσχης στο Πανόραμα (Λ. Πορφύρα 1, Βέροια), την Κυριακή 19 Ιανουαρίου 2020 και ώρα 11.00 π.μ.,

ΜΩΜΟΓΕΡΟΙ 2019

Η Εύξεινος Λέσχη Βέροιας σε συνδιοργάνωση με το Δήμο Βέροιας, αναβίωσε για έκτη συνεχή χρονιά το πανάρχαιο έθιμο των Μωμό'ερων στην πόλη της Βέροιας.

Το Σάββατο 28 Δεκεμβρίου 2019 από νωρίς το πρωί, έκαναν την εμφάνιση στους δρόμους και τα σοκάκια της πόλης τα Μωμό'ερια, παρουσιάζοντας και φυσικά βιώνοντας το δρώμενο αυτούσιο και με τον παραδοσιακό τρόπο όπως ακριβώς το μετέφεραν οι πρόγονοί μας από τον Πόντο.

Οι Μωμό'εροι της Λέσχης "αναστάτωσαν" ευχάριστα ολόκληρη την πόλη και καταχειροκροτήθηκαν από όλους τους Βεροιώτες, κερδίζοντας τις εντυπώσεις και τονίζοντας ακόμα περισσότερο τη χαρούμενη διάθεσή τους εν όψει των εορτών.

Συνέχεια στη 2η σελίδα

Ο Πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης δήλωσε για το έγκλημα της Γενοκτονίας στο διεθνές συνέδριο της ΠΟΕ

Στο διεθνές συνέδριο που έγινε υπό την αιγίδα του ΠτΔ, για το έγκλημα της Γενοκτονίας των Ποντίων στη Αθήνα, στις 6-8 Δεκεμβρίου 2019, ο πρωθυπουργός, Κυριάκος Μητσοτάκης δήλωσε μεταξύ των άλλων:

Συνέχεια στη 2η σελίδα

ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΕΥΞΕΙΝΟΥ ΛΕΣΧΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

www.elverias.gr

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ - ΕΚΔΟΤΗΣ
ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ ΒΕΡΟΙΑΣ
Λάμπ. Πορφύρα 1- Πανόραμα Βέροιας
Τηλ.: 2331072060 - Fax: 2331028356
Βέροια - Τ.Κ. 59132
Email: info@elverias.gr

Ιδρυτής
+ ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΕΛΕΤΙΔΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Ε.Λ.ΒΕΡΟΙΑΣ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΥΛΗΣ
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΚΑΠΟΥΡΤΙΔΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΟΥΜΠΟΥΛΙΔΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ
ΜΑΡΙΑ ΣΑΛΟΝΙΚΙΔΟΥ

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ
ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΕΚΤΥΠΩΣΗ
ΚΑΡΑΜΑΝΛΙΔΗΣ Ν. & ΣΙΑ Ο.Ε.
ΝΕΑ ΝΙΚΟΜΗΔΕΙΑ
ΤΗΛ. 23310 90339 - 90234

ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ
Λ. Πορφύρα 1
591 32 - ΒΕΡΟΙΑ ΗΜΑΘΙΑΣ
Κωδικός 1000001

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΗΣ Ε.Λ. ΒΕΡΟΙΑΣ

Λειτουργεί καθημερινά πλην
Παρασκευής και Σαββάτου
από τις 17:00 έως τις 21:00.

ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

e-pontos.gr
pontostv.gr
verianet.gr
inveria.gr
alexandriamou.gr
24oresimathia.gr
pliroforiodotis.gr
laikouya.gr
faretra.info
veriamou.blogspot.com
βεριοιώτης.gr
alexandreia-gidas.gr
imathia-live.blogspot.com
blogspotanthemia.com
amosimathia.blogspot.com
idisi-gr.blogspot.gr
arive.gr
efxinospontos.gr

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΝΕΑ

07-12-2019

Εκπροσώπηση στο Χειμερινό Χορό του Συλλόγου Ποντίων Φοιτητών και Σπουδαστών Θεσσαλονίκης

14-12-2019

Εκπροσώπηση στο Χειμερινό Χορό του Μ.Ε.Γ.Σ.Ν. Κοπανού "Η ΜΙΕΖΑ"

Εκπροσώπηση στα εγκαίνια του Κέντρου Δημιουργικής απασχόλησης της Μέρμνας Ατόμων με Αυτισμό (Μ.Α.μ.Α)

22-12-2019

Πραγματοποίηση της καθιερωμένης χριστουγεννιάτικης παιδικής γιορτής στην αίθουσα του Πνευματικού Πολιτιστικού Κέντρου της Λέσχης.

23-12-2019

Επίσκεψη και προσφορά δώρων στο σύλλογο "Πρωτοβουλία για το παιδί"

24-12-2019

Κάλαντα από τα τμήματα της Ε.Λ.Β. στις αρχές της πόλης. Εκπροσώπηση στο χορό του Συλλόγου Ποντίων Μακροχωρίου

25-12-2019

Εκπροσώπηση στο χορό του Συλλόγου Ζερβοχωρίου «Ποντιακά Νιάτα».

26-12-2019

Εκπροσώπηση στο χορό του Πολιτιστικού Συλλόγου Αγίου Γεωργίου

28-12-2019

Παρουσίαση από την Ε.Λ.Β. του δρώμενου των Μωμόγερων στους δρόμους και τα σοκάκια της πόλης σε συνδιοργάνωση με το Δήμο Βέροιας.

31-12-2019

Κάλαντα από τα τμήματα της Ε.Λ.Β. στις αρχές της πόλης.

ΠΡΟΣ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ Ε.Λ.Β. ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΕ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

Το πρόγραμμα της Γενικής Συνέλευσης έχει ως εξής:

- 11.00 - 11.15: Αγιασμός και κοπή βασιλόπιτας
- 11.15 - 11.30: Βράβευση επιτυχόντων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (παιδιών της Λέσχης)
- 11.30 - 11.45: Εκλογή Προεδρείου Γ.Σ. και ανάγνωση θεμάτων ΓΣ

Έναρξη συζήτησης των εξής θεμάτων ημερήσιας διάταξης:

- 1) 11.45 - 12.30: Διοικητικός απολογισμός και προγραμματισμός
- 2) 12.30-12.45: Οικονομικός απολογισμός και προϋπολογισμός
- 3) 12.45-13.00: Έκθεση Εξελεγκτικής Επιτροπής
- 4) 13.00-13.15: Διάλλειμα
- 5) 13.15-13.30: Ερωτήσεις - Τοποθετήσεις -Προτάσεις
- 6) 13.30-13.45: Απαντήσεις

Παρακαλούνται τα μέλη που πρόκειται να τακτοποιήσουν τις οικονομικές τους υποχρεώσεις την ημέρα της Γενικής Συνέλευσης, να προσέλθουν στο χώρο τουλάχιστον μία ώρα πριν την έναρξη των εργασιών.

Σύμφωνα με το άρθρο 5 του Καταστατικού, δικαίωμα συμμετοχής στις εργασίες της Γ.Σ. έχουν τα μέλη που είναι τακτοποιημένα οικονομικά.

Σύμφωνα με το άρθρο 3 του Καταστατικού όσα μέλη έχουν περισσότερο από δύο χρόνια να τακτοποιήσουν τις οικονομικές τους υποχρεώσεις, τακτοποιούνται με την καταβολή της συνδρομής των δύο τελευταίων ετών (2019-2020).

Η παρουσία στη ΓΣ καθώς και η τακτοποίηση των συνδρομών σας κρίνεται απαραίτητη για την εύρυθμη λειτουργία του συλλόγου.

Αν δεν υπάρξει απαρτία, η Γενική Συνέλευση θα επαναληφθεί την επόμενη Κυριακή 26 Ιανουαρίου 2020, την ίδια ώρα, στον ίδιο χώρο και με τα ίδια θέματα.

Με τιμή, για το Διοικητικό Συμβούλιο
Ο Πρόεδρος Ο Γ. Γραμματέας
Νικόλαος Τουμπουλίδης Ευαγγελία Τογκουσιδου

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ

19-01-2020

Αγιασμός και Γενική Απολογιστική Συνέλευση του Συλλόγου.

ΜΩΜΟΓΕΡΟΙ 2019

Συνέχεια από την 1η σελίδα

Η ομάδα κατέληξε το μεσημέρι στη διασταύρωση των οδών Ιπποκράτους και Πρ. Ηλία, στον πεζόδρομο όπου ακολούθησε πλούσιο ποντιακό γλέντι με χορό, φαγητό και ποτό έως τις απογευματινές ώρες.

Τον κόσμο καλωσόρισε ο Δήμαρχος Βέροιας κ. Κωνσταντίνος Βοργιαζίδης και ο Πρόεδρος της Ευξείνου Λέσχης Βέροιας κ. Νίκος Τουμπουλίδης, λέγοντας ότι πλέον οι Μωμόγεροι έγιναν έθιμο της πόλης μας.

Ο Πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης δήλωσε για το έγκλημα της Γενοκτονίας στο διεθνές συνέδριο της ΠΟΕ

Συνέχεια από την 1η σελίδα

“Στην τελευταία μας συνάντηση με την Παμποντιακή Ομοσπονδία είχα δεσμευτεί ότι θα σταθώ δίπλα της στην προσπάθεια να διεθνοποιηθεί η υπόθεση της Γενοκτονίας και να συντηρηθεί η Ποντιακή παράδοση στην Ελλάδα και στον κόσμο. Είμαι εδώ για να επαναλάβω ότι τηρώ τις δεσμεύσεις τις οποίες έχω αναλάβει. Πράγματι, σε ό,τι αφορά το πρώτο, κινούμαστε τόσο σε επίπεδο Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, όσο και σε διεθνή συντονισμό με το Ισραήλ και την Αρμενία. Σύντομα οι Πόντιοι, οι Μικρασιάτες θα έχουν το δικό τους Μουσείο Ιστορίας και Πολιτισμού στο στρατόπεδο Παύλος Μελάς της Θεσσαλονίκης.

Ενώ στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού σε κάθε γωνιά του κόσμου. Μάλιστα, ο νόμος για την ψήφο των εκτός συνόρων Ελλήνων -σε λίγο θα ψηφιστεί από τη Βουλή- θεωρώ ότι έρχεται αρωγός. Σήμερα, ο νόμος υπερψηφίστηκε στη σχετική Επιτροπή με μεγάλη πλειοψηφία. Είναι πολύ σημαντική κατάκτηση αυτή. Διότι προσθέτουμε έναν ακόμα κρίκο στους δεσμούς του Παγκόσμιου Ελληνισμού με την πατρίδα. Και εσείς γνωρίζετε ότι αν το ποντιακό στοιχείο είναι μια φορά δυνατό εντός Ελλάδος, είναι δύο φορές δυνατό εκτός Ελλάδος. Καθιστά, λοιπόν, την πατρίδα συνολικά ισχυρότερη. Της παρέχει νέες δυνατότητες να προωθήσει τα εθνικά της δίκαια. Είμαι περήφανος για τη σχετική ρύθμιση. Ναι, κάναμε κάποιες εκπώσεις και κάποιες υποχωρήσεις. Αυτό είναι αλήθεια, σε σχέση με την αρχική μας θέση. Λύνουμε όμως, για πρώτη φορά μετά από 45 χρόνια, αυτή την εκκρεμότητα.”

Οι Άγιοι του Πόντου

Ο Άγιος μεγαλομάρτυρας Ευγένιος, ο πολιούχος της Τραπεζούντας

Ο Άγιος Ευγένιος ήταν ο πολιούχος Άγιος της Τραπεζούντας και γι' αυτό επονομάζεται ο Τραπεζούντιος. Ο Άγιος συνδέεται με την πόλη στην οποία γεννήθηκε, έζησε, δίδαξε και μαρτύρησε και οι πιστοί είναι περήφανοι για την καταγωγή του, αναφέροντας συνεχώς την πόλη της καταγωγής του. Μαρτύρησε στα τέλη του 3ου αιώνα μ.Χ. (21 Ιανουαρίου 290 μ.Χ.), στην ίδια πόλη κατά την διάρκεια των μεγάλων διώξεων που υπέστησαν οι Χριστιανοί επί Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, μία εποχή όπου ο χριστιανισμός εμφανίστηκε κι άρχισε να εξαπλώνεται στην ευρύτερη περιοχή του Πόντου, υπό την αυτοκρατορία των Διοκλητιανού και Μαξιμιανού.

Εθνικοί της Τραπεζούντας τον καταγγέλλουν με την κατηγορία ότι διδάσκει το λόγο του Εσταυρωμένου και κρύβεται στα βουνά της περιοχής. Οι διώκτες του οδηγούνται στη σύλληψη του Κανιδίου, αρχικά, κι έπειτα του Ουαλεριανού καθ' υπόδειξη του Ακύλα, ο οποίος είχε ήδη ομολογήσει την πίστη του στο Χριστό. Οι τρεις συναθλητές περνούν όλη τη νύχτα στη φυλακή προσευχόμενοι και ψάλλοντας ύμνους στο Θεό. Το πρωί της επομένης ημέρας καλούνται να εμφανισθούν μπροστά στο Λυσία, που έχει φτάσει στην Τραπεζούντα, ανακρίνονται και για μία ακόμη φορά, ομολογούν την πίστη τους.

Στον Άγιο Ευγένιο, ο οποίος κρυβόταν σε μία σπηλιά μέσα στο δάσος, παρουσιάζεται ο ίδιος ο Χριστός. Τότε, τον παροτρύνει να φανερωθεί και να αναγγείλει την πίστη του. Και πράγματι, ο Άγιος ψάλλει και υμνεί το Θεό. Οι προσευχές του ακούγονται και προδίδουν την παρουσία του σε μία γυναίκα που περνά, τυχαία, από εκεί για να μαζέψει ξύλα. Στο άκουσμα των προσευχών του τρέχει ταραγμένη στην πόλη και τον καταδίδει. Σε μικρό χρονικό διάστημα, ο Άγιος συλλαμβάνεται και κακοποιημένος οδηγείται στη φυλακή, όπου περνά τη νύχτα δοξάζοντας το Θεό. Την επομένη οδηγείται στο Δούκα Λυσία ενώπιον του οποίου ομολογεί την πίστη του. Ωστόσο, ο ίδιος ο Λυσίας τον προτρέπει να προσφέρει θυσία στους θεούς των ειδωλολατρών με αντάλλαγμα να του χαρίσει τη ζωή του αλλά και άλλα πλούτη και αγαθά.

Ο Ευγένιος αρχικά κάνει πως δέχεται και με πλήθος κόσμου να τον ακολουθεί, εισέρχεται σε έναν ειδωλολατρικό

ναό. Όση ώρα ο Άγιος προσεύχεται στο Χριστό, το συγκεντρωμένο πλήθος παρακολουθεί έκπληκτο τρία ειδωλολατρικά αγάλματα να θρυμματίζονται και την ίδια στιγμή τα δαιμόνια να παρακαλούν τον Άγιο να μην τα εκδιώξει. Παρά το άξιον θαυμασμού γεγονός, ο Λυσίας προτείνει και πάλι στον Ευγένιο να προσφέρει θυσία στους ειδωλολατρικούς θεούς. Ο Άγιος όμως ειρωνευόμενος, αρνείται την πρόταση αυτή. Υπομένοντας τα φριχτά βασανιστήρια που ακολουθούν, ο Ευγένιος δεν υποκύπτει, παραμένει προσηλωμένος στην πίστη του. Έξαλλος, τότε ο Δούκας διατάζει να ετοιμασθεί μια μεγάλη κάμινος και να ριχθούν μέσα και άλλοι ομόδοχοι συναθλητές του Ευγενίου.

Άγγελος Κυρίου αφαιρεί εξαιφνης τη δύναμη της φωτιάς κ' έτσι, οι δήμιοι που καταφθάνουν τρεις ημέρες αργότερα στον τόπο του μαρτυρίου αντικρίζουν τους τέσσερις πιστούς σώους και αβλαβείς. Συνειδητοποιώντας αυτό το αληθινά μεγάλο θαύμα, οι τρεις δήμιοι αλλάζουν πίστη και προσέρχονται στο Χριστιανισμό. Αποφασισμένος ο Λυσίας να εκτελέσει την εντολή που του είχε δοθεί, διατάζει τον αποκεφαλισμό των τριών συναθλητών και τη σταύρωση του Ευγενίου. Τα σώματα των τριών μαρτύρων κλέπτονται από ευσεβείς χριστιανούς, οι οποίοι, όμως, λόγω της έντονης κακοποίησής τους, αδυνατούν να τα αναγνωρίσουν. Και, ω του θαύματος!, τα σώματα των συναθλητών βρίσκονται στον τόπο της καταγωγής του καθενός, όπου θάβονται με ιδιαίτερες τιμές.

Όμως ο Ευγένιος, που βρίσκεται κρεμασμένος στο σταυρό μέσα στη φυλακή, ελευθερώνεται και με τη βοήθεια Αγγέλου θεραπεύονται οι πληγές του. Οι συγκρατούμενοί του, άφωνοι από το μεγαλείο του θαύματος, προσέρχονται και αυτοί στο Χριστιανισμό.

Εξοργισμένος, πλέον, ο Λυσίας καλεί και πάλι τον Ευγένιο να παρουσιαστεί μπροστά του, αποδίδει τη θεραπεία των οπών του σε «μαγικές ιδιότητες» του Αγίου και διατάζει τον

αποκεφαλισμό του. Ο τόσο φριχτός και συγκλονιστικός θάνατός του ήλθε την 21η Ιανουαρίου του 290 μ.Χ. Το σκήνωμά του κλάπηκε και τάφηκε πλησίον του τόπου του μαρτυρίου του, όπου και χτίστηκε ο ναός των Ποντίων «Άγιος Ευγένιος» προς τιμήν του, ενώ αργότερα έγινε και μητρόπολη της χιλιотραγουδισμένης Τραπεζούντας.

Η λατρεία του Αγίου άρχισε να εξαπλώνεται στην Τραπεζούντα τον 5ο μ.Χ. αιώνα. Αργότερα οι μεγάλοι Κομνηνοί τον θεώρησαν προστάτη τους, γεγονός που εξηγεί και τη συχνή απεικόνισή του σε νομίσματα και σε εμβλήματα της Αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας. Ο Άγιος Ευγένιος ήταν ο δεύτερος Επίσκοπος της Τραπεζούντας, μετά τον ιδρυτή της Απόστολο Ανδρέα.

Παρά το μέγεθος των ανωτέρω γεγονότων, η σημερινή θέση του μεγαλομάρτυρα αγίου των Ποντίων στην Ορθοδοξία δεν είναι εκείνη που αξίζει στον σημαίνοντα βίο του και την αξιομνημόνευτη προσφορά του στο Χριστιανισμό, μέσω του μαρτυρίου του. Η μνήμη του προστάτη Αγίου τιμάται στη Μονή του Αγίου Διονυσίου στο Άγιο Όρος, αδιάλειπτα, από το 1375 μ.Χ. έως και σήμερα, τόσο στις 21 Ιανουαρίου, ημέρα του μαρτυρίου του, όσο και στις 24 Ιουνίου, ημέρα των γενεθλίων του.

Κάθε αναφορά στην Τραπεζούντα και τον Άγιο Ευγένιο επαναφέρει ζητήματα ιστορικά δέουσας σημασίας. Ο ναός του Αγίου Ευγενίου, έχει μετατραπεί από το 1461 μ.Χ. σε τζαμί (γενί τζαμί τζουμασί), όταν έγινε η άλωση της Τραπεζούντας από το Μωάμεθ, τον κατακτητή, ενώ παραμένει η χηρεία της θέσης του μητροπολίτη Τραπεζούντας από το 1922 μ.Χ. μέχρι σήμερα.

Έθιμα στον Πόντο περίοδο του δωδεκαήμερου

Ιδιαίτερη σχέση με τις τρεις γιορτές του χειμερινού Δωδεκαήμερου έχουν οι Έλληνες του Πόντου, που διατηρούν τις θρησκευτικές τους παραδόσεις από τα πρώτα χριστιανικά χρόνια. Τα εορταστικά έθιμα των Ποντίων διαμορφώθηκαν στα βυζαντινά χρόνια, ενώ διατηρήθηκαν και αρκετές αρχαίες παραδόσεις.

Τα κάλαντα των Χριστουγέννων

Την παραμονή και των τριών γιορτών του Δωδεκαήμερου, συνήθως πριν νυχτώσει, στα σπίτια των γειτόνων και των συγγενών μπαίνουν παρέες παιδιών και λένε κάλαντα. Για κάθε γιορτή υπάρχει ένα ξεχωριστό τραγούδι. Η λέξη κάλαντα έχει λατινική προέλευση: kalenda· με αυτήν τη λέξη οι Ρωμαίοι όριζαν την αρχή του κάθε μήνα. Η λατινική λέξη kalenda, με τη σειρά της προέρχεται από την ελληνική λέξη «καλώ». Ως αντάλλαγμα στο παραδοσιακό τραγούδι-ευχή, τα παιδιά παίρνουν δώρα ή ακόμα και λεφτά.

Χριστός 'γεννέθεν χαράν 'ς σον κόσμον, χα καλή ώρα, καλή σ' ημέρα.

Τα [ποντιακά χριστουγεννιάτικα κάλαντα](#) σε πολλές περιοχές είναι παρόμοια με τα συνηθισμένα στην Ελλάδα, με ιδιαίτερη απόχρωση στη μελωδία και ανάμιξη της ποντιακής διαλέκτου. Υπάρχουν και εκδοχές των τραγουδιών που διαφέρουν κατά πολύ. Τα επικρατέστερα ποντιακά κάλαντα ξεκινάνε με τα εξής λόγια:

['Χριστός γεννέθεν](#) χαράν 'ς σον κόσμον, χα καλή ώρα, καλή σ' ημέρα (Χριστός γεννήθηκε, χαρά στον κόσμο, να καλή ώρα, καλή σου ημέρα) Χα καλόν παιδίν οψέ 'γεννέθεν, οψέ 'γεννέθεν, ουρανοστάθεν (Να καλό παιδί χθες γεννήθηκε, χθες γεννήθηκε, ουρανοστάθηκε) Τον εγέννεσεν η Παναΐα, τον ενέστεσεν Αϊ Παρθένος... (Τον γέννησε η Παναγία, τον ανέστησε η Αγία Παρθένα)

Οι Πόντιοι, με κάποιες μικροδιαφορές ανά περιοχή, εκτός από τις καθαρά χριστιανικές παραδόσεις εξακολουθούν να διατηρούν και τα αρχαία έθιμα. Έτσι διατηρείται μέχρι τις μέρες μας το έθιμο των [Μωμόγερων](#).

Οι ενήλικες ερασιτέχνες ηθοποιοί Μωμόγεροι φορούν τις στολές κυρίως του γιατρού, της

νύφης, του τράγου και του διαβόλου, και με συνοδεία λύρας και νταουλίου γυρίζουν στο χωριό ή στην πόλη. Οι αυτοσχέδιες παραστάσεις των Μωμόγερων «αμείβονται» από τον κόσμο με χρήμα και φαγητό, τα οποία στη συνέχεια μοιράζονται.

Οι Μωμόγεροι στην αρχαιότητα ήταν οι ιερείς του Μώμου, θεού της σάτιρας και του γέλιου. Ιδού και μια παραδοσιακή ποντιακή έκφραση: «Μω την πίστη σ'!» («Σιγά την πίστη σου»). Με αυτή τη φράση οι Πόντιοι εκφράζουν την αμφιβολία στην πραγματική πίστη κάποιου, που την επικαλείται για διάφορους προσωπικούς λόγους.

Η Πρωτοχρονιά

Οι Πόντιοι πιστεύουν πως τα πολλά φουντούκια (ποντιακά: λεπτοκάρυα) στο γιορτινό τραπέζι του Δωδεκαήμερου φέρνουν αφθονία και πλούτο στο σπίτι.

Οι μωμόγεροι επισκέπτονται φιλικά σπίτια και στις τρεις γιορτές (τα Χριστούγεννα, την Πρωτοχρονιά και τα Φώτα). Την Πρωτοχρονιά, χάρη στη αρχή της χρονιάς και τις καινούριες ελπίδες για το μέλλον, γίνεται το μεγαλύτερο γλέντι. Οι νοικοκύρηδες τους δίνουν ως αμοιβή λεφτά, τρόφιμα και έτοιμο φαγητό. Ό,τι μαζεύουν οι ερασιτέχνες ηθοποιοί το μοιράζονται στη συνέχεια μεταξύ τους. Το φαγητό που τους δίνουν τη νύχτα καταλήγει στο τραπέζι, γύρω από το οποίο, και από τον λυράρη, μαζεύονται συγγενείς και φίλοι. Μετά την αλλαγή του χρόνου στις ποντιακές οικογένειες κόβεται η [βασιλόπιτα](#). Το πρώτο και το δεύτερο κομμάτι αφιερώνονται στον Χριστό και την Παναγία. Το τρίτο κομμάτι στον Άγιο

Βασίλειο, το τέταρτο στους φτωχούς, το πέμπτο στην εστία (το σπίτι) και τα υπόλοιπα στα μέλη της οικογένειας. Αυτή η σειρά πολλές φορές παρακάμπτεται, παραμένει ακλόνητος ωστόσο ο σεβασμός προς τα Θεία. Εάν το φλουρί βρεθεί στα πρώτα τρία κομμάτια, το πάνε στην εκκλησία και ύστερα φυλάγεται δίπλα στο εικονοστάσιο του σπιτιού. Αν το φλουρί πέσει σε κάποιο μέλος της οικογένειας, τον θεωρούν τυχερό και η τύχη θα τον ακολουθεί όλη τη χρονιά.

Το μεγαλύτερο σε ηλικία μέλος της οικογένειας (συνήθως ο άνδρας του σπιτιού), μετά το κόψιμο της βασιλόπιτας και πριν ξεκινήσει το γιορτινό φαγοπότι, παίρνει στα χέρια του ένα πιάτο με επτά ζευγάρια λεπτοκαρυών και ένα μονό και ρίχνοντάς τα στον αέρα λέει τρεις φορές: «Φύγαμε από τον παλαιό (άσχημο) χρόνο στο χρόνο καλό». Τα λεπτοκάρυα που πέφτουν πίσω στο πιάτο είναι τυχερά. Τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας συνεχίζουν: «Πέρασε ο άσχημος χρόνος! Ξεκίνησε ο καλός!».

Το καλαντόνερον

Το πρωί όποιος ξυπνήσει πρώτος πρέπει να φέρει απ' έξω το πρώτο νερό. Μαζί του ο «απεσταλμένος» παίρνει τα τυχερά λεπτοκάρυα και στη διάρκεια της διαδρομής δεν πρέπει να μιλήσει με κανέναν. Ύστερα όλη η οικογένεια νίβεται με το πρώτο νερό, το «καλαντόνερον». Είναι καλό σημάδι, κατά την παράδοση των Ποντίων, αν στο σπίτι τους κάνουν ποδαρικό μικρά παιδιά.

Το Δωδεκαήμερο τελειώνει με τη γιορτή των Φώτων. Σύμφωνα με την παράδοση των Ποντίων, την ημέρα που αγιάζουν τα ύδατα σταματούν να τριγυρίζουν μέσα στη νύχτα και να πειράζουν τους ανθρώπους και οι καλικάντζαροι (τα πνεύματα).

Ποντιακά έθιμα Χριστουγέννων

Οι Γιορτινές προετοιμασίες του χειμερινού κύκλου ξεκινούσαν τον Δεκέμβρη, στη γιορτή της Αγίας Βαρβάρας. Οι νοικοκυρές έφτιαχναν μελόπιτες και βαρβάρια με σιτάρι, καλαμπόκι και φασόλια και τα μοίραζαν σε γείτονες και παιδιά. Τις μελόπιτες τις ετοίμαζε κάποιος ηλικιωμένος από την οικογένεια με μέλι, σιτάρι, καρύδια, και αλεύρι, προσφορά της γειτονιάς. Σύμφωνα με το έθιμο, με το μέλι της πίτας σχημάτιζαν σταυρό στην πόρτα του σπιτιού.

Στις 15 του Δεκέμβρη, στις αγροτικές περιοχές γιόρταζαν τα « Αλώα» στους αγρούς για τη ευόδωση των καρπών της γης, ένα έθιμο που σήμερα έχει εκλείψει.

Για τα Χριστούγεννα, σε πολλά μέρη του Πόντου, οι νοικοκυρές συνήθιζαν να παρασκευάζουν πίτες από καλαμποκάλευρο, αλευροχαλβά, κατμέρια και τον «πουρμά», ένα σιροπιαστό γλυκό που θύμιζε το σαραϊγλί.

Στην Τραπεζούντα τις παραμονές των Χριστουγέννων οι νοικοκυρές απαραίτητως ζύμωναν κουλούρια για το σπίτι και τα ζώα. Επίσης ζύμωναν τα χριστόψωμα τα οποία περιείχαν καρύδια και όταν ψήνονταν τα περιχύναν με μέλι. Πάνω στο χριστόψωμο κεντούσαν με αμύγδαλα τη γέννηση του Χριστού. Στόλιζαν ένα τραπέζι δίπλα στο Χριστουγεννιάτικο δένδρο, με διάφορα γιορτινά καλούδια κι ένα εικόνισμα, αφιερωμένο στην Παναγία, το « Τραπέζι της Παναγίας». Στην Ινέπολη του νομού Κασταμονής, οι νοικοκυρές ετοίμαζαν για τα Χριστούγεννα τα παραδοσιακά γλυκά « κετέ», «ιτολί» και «κατμέρια». Στην Αμάσεια, τα βασικά γιορτινά εδέσματα ήταν το κεσέκι, το σουμπορεγί και το τζεβιζλί τσορέκ. Διαδεδομένο υλικό για τις πίτες ήταν το χασισόλαδο και οι χασισόσποροι τους οποίους επεξεργαζόταν όπως τους κόκκους του καφέ. Καβουρντίζανε τους σπόρους σ' ένα τηγάνι χωρίς λάδι ώσπου να πάρουν μαύρο χρώμα και να βγάλουν το λάδι τους.

Τη νύχτα της 24ης Δεκεμβρίου, παραμονή των Χριστουγέννων, «εθύμιζαν» τα χριστουγεννιάτικα κάλαντα με λύρα και με νταούλ-ζουρνά. Γύριζαν όλα τα σπίτια του χωριού παρέα με τους μωμόγερους, αψηφώντας το τσουχτερό κρύο και με αραιούς πυροβολισμούς και ψάλλοντας τα κάλαντα θύμιζαν τη γένεση του θεανθρώπου. Στα ορεινά του Πόντου λέγανε τα κάλαντα και την ημέρα γιατί οι καιρικές συνθήκες ήταν συχνά απαγορευτικές για έξοδο την νύχτα.

Οι "καλαντάδες" εκτός από τη συνοδεία της λύρας, φρόντιζαν να φέρουν μαζί τους και ένα στολισμένο καράβι, φτιαγμένο από χαρτόνι και λεπτό σανίδι για να εντυπωσιάσουν τους νοικοκυραίους. Συνήθως φώτιζαν τα караβάκια τους με κεριά, ενώ κάθε ομάδα προσπαθούσε να φτιάξει το πιο όμορφο και φανταχτερά στολισμένο, εν είδη συναγωνισμού. Προτού αρχίσουν να ψάλλουν, ένας της παρέας έλεγε μεγαλόφωνα τον πολυχρονισμό, αρχίζοντας από τον αρχηγό της οικογένειας και τελειώνοντας και στο πιο μικρό παιδί και σ' αυτούς τους ξενιτεμένους: «Ο Θεός να πολυχρονίζ' τον κύριο τάδε...και στη συνέχεια έψαλλαν τα κάλαντα.

ΟΙ ΜΗΝΕΣ ΣΤΗΝ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟ

ΚΑΛΑΝΤΑΡΤ'Σ:

ΚΑΛΑΝΤΑΡΤ'Σ ΚΑΙ ΝΕΟΝ ΕΤΟΣ, ΑΜΟΝ ΠΑΝΤΑ ΚΑΙ ΕΦΕΤΟΣ

ΚΟΥΝΤΟΥΡΟΣ:

Ο ΚΟΥΝΤΟΥΡΟΝ,Ο ΚΟΥΤΣΟΥΡΟΝ Ο ΟΥΡΑΔΟΚΟΜΜΕΝΟΝ

ΜΑΡΤ'Σ:

ΜΑΡΤ'Σ, ΓΔΑΡΤ'Σ ΚΑΙ ΣΚΗΡΟΣ ΠΑΛΟΥΚΟΚΑΥΤ'Σ

ΑΠΡΙΛΤ'Σ:

ΑΠΡΙΛΤ'Σ ΦΕΡ' ΤΑ ΧΕΛΙΔΟΝΙΑ,ΚΕΛΑΪΔΟΥΝ ΚΑΙ ΛΥΝ'ΤΑ ΧΙΟΝΙΑ

ΚΑΛΟΜΗΝΑΣ:

ΕΡΘΕΝ Ο ΚΑΛΟΜΗΝΑΣ ΠΙΑΝ ΓΑΛΑΝ ΑΝ ΠΙΑΝΣ

ΚΕΡΑΣΙΝΟΣ:

ΤΟΥ ΚΕΡΑΣΙΝΟΥ Ο ΗΛΙΟΝ,ΚΟΚΚΙΝΙΕΙ ΣΕ ΑΜΟΝ ΤΟ ΜΗΛΟΝ

ΧΟΡΤΟΘΕΡΤ'Σ:

ΕΡΘΕΝ ΚΑΙ Ο ΧΟΡΤΟΘΕΡΤ'Σ ΕΠΑΡ'ΤΟ ΔΡΕΠΑΝ'ΣΟ ΧΕΡ

ΑΛΩΝΑΡΤ'Σ:

ΕΠΑΘΗΣΑ ΣΟΝ ΑΛΩΝΑΡ ΚΑΙ ΤΗ ΧΙΟΝΙ ΤΗΝ ΑΚΡΑΝ

ΣΤΑΥΡΙΤΕΣ:

Ο ΣΤΑΥΡΙΤΕΣ ΡΟΥΖ ΤΑ ΦΥΛΛΑ ΚΑΙ ΞΕΡΕΝ ΟΛΑ ΤΑ ΞΥΛΑ

ΤΡΥΓΟΜΗΝΑΣ:

ΤΡΥΓΟΜΗΝΑΣ ΧΥΜΟΣ ΚΑΙΡΟΣ ΚΑΙ ΧΙΟΝΙΑ ΤΑ ΡΑΣΙΑ ΑΣΑ
ΠΑΡΧΑΡΙΑ ΕΦΥΓΑΝ ΚΑΙ ΕΚΛΩΣΤΑΝ ΣΑ ΧΩΡΙΑ

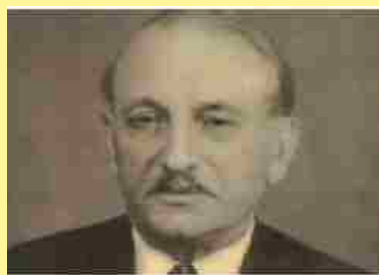
ΑΕΡΓΙΤΕΣ:

ΑΕΡΓΙΤΕΣ ΜΟΥΡΔΟΥΛΙΖ ΣΟ ΡΑΣΙΝ ΑΝΘΡΩΠ'Σ ΦΟΥΡΚΙΖ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΑΡΤ'Σ:

ΧΡΙΣΤΙΑΝΑΡΤ'Σ ΦΕΡ ΤΟΝ ΚΡΥΟΝ ΣΑ' ΕΚΕΙΝΟΝ ΠΕ'Χ ΤΟΝ ΒΙΟΝ

Η ΚΑΜΠΑΝΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ (Φίλωνα Κτενίδη)

συνέχεια από προηγούμενο τεύχος

Χ

Ακόμαν έτον μεσημέρτς κι ερούξεν η σκοτία
Ούλια μαύρα εγέντανε 'ς την γην και 'ς σα Ουράνια,
εβζήγαν τ' άστρια τη Νυχτός, και τ' άστρεν της ημέρας,
και οι ανθρώπ' εφάινουσαν φαντάσματα κι ισκιάδες
και νια λαλίαν έκουγες..., συντζιαν..., για ανιάσμιαν...

Έφτασαν 'ς σον Καστρότοιχον... Ερχίνεσαν ν' εμπαίνε...

Τρανόν φωνήν, τρανόν βοήν, αέρας εγομώθεν.
'Σ την αρχήν άμον ντο μουγκρίζ'ν τα βούδια απέσ' 'ς την Δείσαν
υστερνά άμον Θάλασσας βοετόν και φουρτουνα...
άμον τα ράχια 'ς σον σεισμόν ντο ρούζνε και κυλίουν...
Άμον χίλια βροντέματα και χίλια χαλαρδίας...

Τρανόν βοήν, τρανόν φωνήν..., ανθρώπ' ωτιν ντο έκ'σεν...
εξέβεν και εσκέπασεν, το κλάμαν τη καμπάνας...

Τρανόν φωνήν... Τρανόν βοήν... Οργή... και Παρακάλια...

«Ανοίξτεν νέα μνήματα και παλαιά ταφία,
»ανοίξτεν σιδηρόπορτας τη Άδ', αραχνιασμένα.
»Ανοίξτεν κλειστά στόματα, δίχως γλώσσας και χείλα
»ανοίξτεν χέρια άκλερα και αγκάλιας στουδένια...
»έχ' κι έρται τ' αίμαν το χουλέν, ντ' εφέκετεν 'ς σον κόσμον...

»Ο Θάνατον και η Ζωή, αγκαλιασμέν' ας κείνταν...

»Μανάδες που εφήκετεν πόρτας καρακωμένα,
»Κυρούδες που περμένε σας, ακόμαν τ' ορφανά σουν
»Αδελφόπα που κλαίγνε σας, αδελφια κι αδελφάδες,
»Παιδιά που εφέκετεν έκλερους Κύρ' και Μάναν...
»Άντρα, π' εφέκες άχαρον και χόραν την γυναίκα σ'
»'κοδέσπενα πη απώλεκες τον σύντροφο σ' 'ς την χώραν,

»Ούλ' που εσέβετεν 'ς την Γην, κι εσέβετεν 'ς σο χώμαν,
»'ς σο χώμαν, τη Γενιάς εσουν κτήμαν, καιρούς και χρόνια,
»πάππον προς πάππον, ελαφρόν, γονέον προς γονέον...
»κληρονομία ας σον Θεόν και ας σα γονικά σουν,
»το χώμαν ντ' επερμένε σας, κι εμας πα επερμένεν...

»Σκωσέστε ατο, με το κιφάλ' με τα στουδένια ωμία,
»σείστ' ατο με τα γόνατα, με τη χερί τα στούδια...
»κι εβγάτεν ας σα μνήματα, εβγάτ' ας σα ταφία...
»Εβγάτεν οι αποθαμέν'... Οι ζωντανοί θ' εμπαίνε...
»Εγέντονε Συντέλεια, Δευτέρα Παρουσία...
»Εχπάγαν κι εκρεμίγανε τα δέντρα ας σα ρίζας
»η ρίζα εγέντονε κορφή, και η κορφή 'ς σο χώμαν...
»Απάν' αφκά εγύρτσανε τα ράχια και τα κάμπους...
»Τα ποτάμια εκλώστανε, πάνγν' 'ς σα πεγαδομάτια.

»Δέχν' ας σο σπίτια τουν τ' ανθρώπς, τ' Άγς ας σα εγκλησίας
»και νια 'ς σα σπέλα αφήν' εμας και νια 'ς σα ραχορμία,
»νια 'ς σα ομάλα τ' ήμερα, και νια σ' ορμάνα τ' άγρα.

»Ουρανόν επεδέβε μας, κι η μαύρη Γη 'κι σκών'μας...
»η Θάλασσα επέμνε μας, το πέλαγος περμέν' μας...

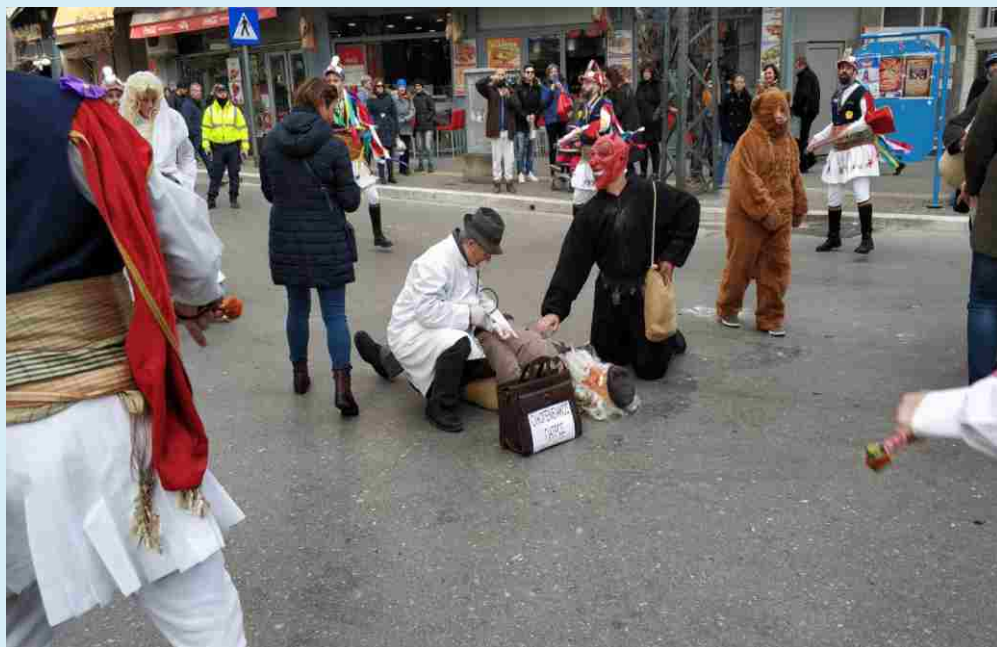
»Η μαυρο-θάλασσα υγρόν, κι ο βυθόν δίχως χώμαν,
»εκεί ταφίν 'κι ανοίγεται, μνήμαν 'κι στερεούται,
»εκεί κερί 'κι άφκεται, θυμίαμαν 'κι καίει
»μνημόσουνον 'κι γίνεται, και σταυρόν 'κι καρφούται...
»...Κι εμείς θέλομε 'ς σο ταφίν, άμον κι εσάς να κείμες...
»το χώμαν ντ' εγκαλιάστε σας, εμάς πα να σκεπάζ' μας...
»Η βρεχή τ' Ουρανού εμουν, να ρούζ' και να δροσίζ' μας.
»Ο Ήλεν τη ραχί εμουν ν' εβγαίν' και να χουλαίν' μας
»να πρασινίζ' το κοιμητήρ' να σκουτουλιζ' το χώμαν,
»μανουσάκια την άνοιξιν, τουτουγιάδες το Θέρος,
»μάραντα τον Μοθόπωρον, τον Χειμωγκόν λιβάνι...

»Τζίζτε μας Εσείν... Τζίζτε μας... το αίμαν εσουν είμες...
»Βασιλιάδες κι Αρχιερείς, Όσοι κι Αγιασμένοι
»Ποιοέστεν τόπον και 'ς σ' εμάς... ν' εμπαίνομε να κείμες...
»Για 'βγάτεν και αφήστε μας εύκαιρα τα ταφία.

»Εβγάτεν οι αποθαμέν'... οι ζωντανοί... θ' εμπαίνε...

συνεχίζεται στο επόμενο τεύχος

ΜΩΜΟΓΕΡΟΙ

Ο Μώμος ήταν ο θεός το γέλιου και της σάτιρας. Η προσωποποίηση της μομφής και της κατηγορίας. Οι ιερείς του Μώμου είναι οι Μωμόγεροι. Οι Πόντιοι, αν και φανατικοί χριστιανοί, κληρονόμησαν την αρχαιότερη ομιλούμενη ποντιακή ελληνική διάλεκτο και διατήρησαν πολλές αρχαιοπρεπείς συνήθειες από τους προγόνους τους. Κατά τη διάρκεια του Δωδεκαήμερου εκτός των συνηθισμένων χριστιανικών εορτών, σε πολλά χωριά «εποίναν και τοι Μωμοέρτς»... «έβγαιναν τα Καρναβάλια»... οι «Κοτσαμάν»!...

Σήμερα το δρώμενο συνεχίζεται από νέους τρίτης και τετάρτης πλέον γενιάς, διατηρώντας μόνο τον ψυχαγωγικό του χαρακτήρα. Στην αυλή του κάθε σπιτιού τους περιμένει στρωμένο τραπέζι με πλούσια εδέσματα, τσίπουρο και παραδοσιακά γλυκά. Ο ταμίας του θιάσου εύχεται σ' όλα τα μέλη της οικογένειας «Υίαν και ευλογίαν και καληχρονίαν και αρνικά παιδιά και θελκά μουσκάρια». Τότε ένα μέλος της οικογένειας προσφέρει χρήματα στο ταμείο των Μωμόερων. Μετά τη χορευτική επίδειξη των Μωμόερων ακολουθεί χορός κατά παραγγελία του σπιτονοικοκύρη. Κατά τη διάρκεια του χορού, ενώ όλοι πίνουν τσίπουρο και γεύονται τα εδέσματα, κάποιος θεατής κλέβει τη νύφη και κρύβεται μαζί της. Συνήθως κατ' εντολή του αρχηγού τρέχουν προς αναζήτησή τους και με τη βοήθεια του διαβόλου ή άλλων μελών του θιάσου, δεν αργούν να τους ανακαλύψουν. Στη συνέχεια ο γιατρός, εξετάζει τη νύφη και διαπιστώνει τη σεξουαλική της κακοποίηση. Το πρόστιμο είναι ανάλογο της οικονομικής κατάστασης του απαγωγέα και ορίζεται από τον τσανταρμά (λαϊκός δικαστής), που έχει ήδη συνωμοτήσει. Η εξέταση της νύφης, που προσποιείται την ατιμασμένη, είναι μία από τις πιο κωμικές σκηνές του δρώμενου και παρακολουθείται με μεγάλο ενδιαφέρον από το παρευρισκόμενο πλήθος. Αξίζει να σημειωθεί, ότι όταν ο θιάσος εντοπίσει θεατή με οικονομική άνεση ή ξένο, τον υποδεικνύει στη νύφη, η οποία (άντρας ων) τον απαγάγει κρατώντας τον στους ώμους της.

Η Διακυβερνητική Επιτροπή της Σύμβασης για τη Διαφύλαξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, στην 11η ετήσια συνεδρίασή της (Αντίς Αμπέμπα, Αιθιοπία 28.11-2.12.2016), στη συνεδρία της Τετάρτης 30 Νοεμβρίου 2016 ενέκρινε την εγγραφή στον Αντιπροσωπευτικό Κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ανθρωπότητας των Μωμόερων, εθιμικού δρώμενου του Δωδεκαήμερου, όπως τελείται σε οκτώ χωριά της ευρύτερης περιοχής της Κοζάνης (Τετράλοφος, Άγιος Δημήτριος, Αλωνάκια, Σκήτη, Πρωτοχώρι, Κομνηνά, Ασβεστόπετρα, Καρυχώρι), οι κάτοικοι των οποίων είναι κατά κύριο λόγο Πόντιοι, απόγονοι Ποντίων προσφύγων από την περιοχή της ορεινής Τραπεζούντας (Ματσούκα)

Οι Μωμόεροι είναι το τέταρτο κατά σειρά ελληνικό στοιχείο που εγγράφεται στο διεθνή κατάλογο, μαζί με τη μεσογειακή διατροφή (2013), τη μαστιχοκαλλιέργεια της Χίου (2014) και την Τηνιακή μαρμαροτεχνία (2015) στον Αντιπροσωπευτικό Κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ανθρωπότητας της UNESCO.